

بررسی نقش اعتبارات کشاورزی در تشکیل سرمایه
در بخش کشاورزی
جناب آقای مهندس سیدعلی میلانی حسینی
مدیر عامل بانک کشاورزی

«بسمه تعالی»

۱ - مقدمه

سرمایه یکی از عوامل اصلی تولید است و در تعیین نوع، مقدار و کیفیت تولیدات جامعه تاثیر بسزایی دارد. علاوه بر این رشد کلی اقتصاد و بخش‌های مختلف آن نیز به میزان قابل توجهی به جریان انباشت یا تشکیل سرمایه در اقتصاد بستگی دارد. افزایش حجم سرمایه در اقتصاد، هم مستقیماً و به عنوان یک نهاده اصلی، موجب افزایش تولید می‌شود و هم بطور غیرمستقیم و از طریق افزایش بهره‌وری نیروی کار، منجر به بالا رفتن سطح تولید می‌گردد.

بخش کشاورزی ایران، با اینکه از نظر تولید، همواره یکی از بخش‌های بااهمیت اقتصاد کشور بوده است، اما میزان تشکیل سرمایه در آن، در مقایسه با عملکرد، ظرفیت‌های بخش و نیز در مقایسه با سایر بخش‌ها، قابل توجه نبوده است. این در حالی است که کشاورزی کشور برای گذر موفقیت‌آمیز از وضعیت کشاورزی دهقانی - سنتی به کشاورزی تجاری - مدرن، نیازمند سرمایه‌گذاری بیشتر و خصوصاً سرمایه‌گذاری برای تغییرات تکنولوژیکی است که مستلزم استفاده بسیار از عامل سرمایه می‌باشد.

وجوه مورد نیاز برای سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی ایران از سه منبع تامین می‌شود:

۱- کشاورزان و اداره‌کنندگان مزارع یا بخش خصوصی

۲- دولت و بودجه عمومی

۳- سیستم بانکی و یا به عبارت بهتر اعتبارات کشاورزی.

به دلایل متعدد، از جمله بخاطر پایین بودن سطح تولید و درآمد سرانه در بین کشاورزان، امکان پس‌انداز در بین این قشر کم است و لذا امکان سرمایه‌گذاری از این محل برای کشاورزان محدود است. منابع مربوط به بودجه دولت نیز علاوه بر محدودیت‌های موجود، بیشتر به امور زیربنایی اختصاص پیدا می‌کند. به علاوه بر اساس سیاست‌های تعدیل اقتصادی، بنای دولت بر آن است که از دامنه مداخله خود در اقتصاد و از جمله بخش کشاورزی بکاهد.

در چنین فضایی و با وجود محدودیت‌های فوق، نقش اعتبارات سیستم بانکی در تامین مالی سرمایه‌گذاری‌های کشاورزی حائز اهمیت فراوان است، زیرا این اعتبارات می‌تواند مکمل پس‌اندازها و سرمایه‌های محدود کشاورزان باشد. البته، روشن است که سیستم بانکی در صورتی می‌تواند به امر تشکیل سرمایه در بخش کشاورزی کمک کند که اعطای اعتبارات سرمایه‌ای و بلندمدت را در اولویت قرار دهد.

در این مطالعه، هدف آن است که ضمن مروری بر عملکرد بخش کشاورزی کشور طی دوره (۷۲-۱۳۵۳) و معرفی اجمالی منابع رسمی اعتبارات کشاورزی کشور، به ویژه بانک کشاورزی که عمده‌ترین منبع تامین اعتبارات کشاورزی در ایران است، نقش اعتبارات پرداختی بر تشکیل سرمایه در بخش کشاورزی مورد ارزیابی قرار می‌گیرد. این ارزیابی از طریق مقایسه میزان اعتبارات با حجم تشکیل سرمایه ثابت بخش کشاورزی و نیز بررسی و مقایسه ترکیب اعتبارات پرداختی در سالهای مختلف صورت می‌گیرد. با توجه به نتایج مقایسه مذکور، می‌توان در مورد سیاست‌های جاری سیستم بانکی و بانک کشاورزی، مبنی بر خودکفایی از نظر منابع و نهایتاً آثار احتمالی این سیاست در امر تشکیل سرمایه در بخش کشاورزی اظهار نظر نمود.

۲- نگاهی به عملکرد بخش کشاورزی: (۷۲-۱۳۵۳)

۱- ۲. ارزش افزوده

ارقام مربوط به تولید ناخالص داخلی به قیمت عوامل برحسب چهار بخش عمده کشاورزی، نفت، صنعت و معدن و خدمات به قیمت‌های ثابت سال ۱۳۶۱ در طی دوره بیست ساله (۷۲-۱۳۵۳) در جدول شماره ۱ آمده است. همانطور که از ارقام مندرج در جدول ملاحظه می‌شود، ارزش افزوده بخش کشاورزی طی دوره مذکور به سرعت در حال رشد بوده و از ۱۳۹۳/۵ میلیارد ریال در سال

۱۳۵۳ به سطح ۳۵۳۵/۷ میلیارد ریال در سال ۱۳۷۲ رسیده است. جدول شماره ۲ نرخ رشد سالانه تولید ناخالص داخلی و بخشهای عمده اقتصاد را به قیمتهای ثابت سال ۱۳۶۱، در طی دوره (۷۲-۱۳۵۳) نشان می‌دهد. این جدول اطلاعات مفیدی درباره رشد کلی اقتصاد و رشد بخشهای مختلف به دست می‌دهد. همانطور که ملاحظه می‌شود، بخش کشاورزی در طول دوره مورد بررسی روند رشد نسبتاً باثباتی داشته است. نرخ رشد ارزش افزوده این بخش به استثنای سالهای ۱۳۵۶ و ۱۳۶۷، در بقیه سالها مثبت و قابل توجه بوده است. این در حالی است که ارزش افزوده سایر بخشهای اقتصاد کشور تحت تاثیر کاهش یا افزایش درآمدهای نفتی، دستخوش نوسان بوده است. بیشترین نوسانات در بخش نفت و پس از آن در بخش صنعت و معدن اتفاق افتاده است. این نوسانات در نرخ رشد تولید ناخالص داخلی هم دیده می‌شود.

ارزش افزوده بخش کشاورزی در طی دوره مورد بررسی به طور متوسط سالانه ۵ درصد رشد کرده است. این میزان رشد از متوسط رشد تولید ناخالص داخلی و بخشهای نفت، صنعت و معدن و خدمات، در طی دوره مورد بررسی، بیشتر است. بنابراین بخش کشاورزی ضمن برخورداری از ثبات در روند رشد بلندمدت، بالاترین نرخهای رشد را در بین بخشهای عمده اقتصادی کشور داشته است. هر دو این ویژگیها از نظر رشد بلندمدت اقتصاد کشور حائز اهمیت فراوان است و نشان دهنده موقعیت ممتاز بخش کشاورزی در بین بخشهای عمده اقتصاد ایران است.

۲-۲. سهم بخش کشاورزی در تولید ناخالص داخلی

سهم بخشهای مختلف اقتصادی از تولید ناخالص داخلی یکی از بهترین شاخصها برای نشان دادن اهمیت هر بخش در اقتصاد ملی است. آنگونه که در جدول شماره ۳ دیده می‌شود. طی سالهای پس از انقلاب اسلامی، از نظر سهم هر بخش در تولید ناخالص داخلی، بخش خدمات در رتبه اول و بخش کشاورزی در رتبه دوم قرار دارد. بخشهای صنعت و معدن و نفت نیز به ترتیب در ردههای بعدی قرار می‌گیرند. بنابراین بخش کشاورزی از نظر میزان سهم در مجموع فعالیتهای اقتصادی کشور نیز موقعیت شایسته‌ای دارد. در طول دو دهه اخیر سهم بخش کشاورزی در اقتصاد ملی به طور مرتب افزایش یافته و از ۱۴/۹ درصد در سال ۱۳۵۳ به ۲۷ درصد در سال ۱۳۷۲ رسیده است. این در حالی است که سهم بخش صنعت و معدن از سطح ۱۵/۳ درصد در سال ۱۳۵۳ به ۲۲/۹ درصد در سال ۱۳۷۲ رسیده است. سهم بخش خدمات نیز در طی دوره مذکور افزایش یافته و از ۳۶/۱ درصد در سال ۱۳۵۳ به ۴۳/۸ درصد در سال ۱۳۷۲ رسیده است.

نکته قابل توجه این است که نسبت افزایش در سهم بخش کشاورزی به طور قابل توجهی بیشتر از نسبت افزایش در بخشهای خدمات و صنعت و معدن است. این مسئله حاکی از این واقعیت است که

بخش کشاورزی، قابلیت ایفای نقش بیشتری در اقتصاد ایران دارد و توجه بیشتر به این بخش و همچنین بخش صنعت و معدن سبب خواهد شد که در آینده اتکا اقتصاد کشور به بخش نفت کمتر شود.

۳-۲. تشکیل سرمایه در بخش کشاورزی

جدول شماره ۴ وضعیت تشکیل سرمایه ثابت ناخالص در بخش کشاورزی و سایر بخشهای عمده اقتصادی را در دوره ۷۱ - ۱۳۵۳ نشان می‌دهد. همانطور که از ارقام جدول مذکور پیداست امر سرمایه‌گذاری در کلیه بخشها و از جمله بخش کشاورزی، روند متغیری داشته است. در مورد بخش کشاورزی این روند طی دو سال ۱۳۵۳ و ۱۳۵۴ افزایشی بوده، پس از آن در سالهای ۱۳۵۴ الی ۱۳۵۸، میزان سرمایه‌گذاری، سال به سال کاهش پیدا کرده است. در سالهای ۱۳۵۹ و ۱۳۶۰ شاهد اندکی افزایش بوده‌ایم که بلافاصله در سال ۱۳۶۲ میزان سرمایه‌گذاری کاهش یافته در سال ۱۳۶۲ مجدداً افزایش، پیدا کرده است. از این سال به بعد تا سال ۱۳۶۸، به طور مرتب از میزان سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی کاسته شده است. در فاصله سالهای ۶۸ تا ۷۱ نیز شاهد یک نوسان به صورت افزایش در سالهای ۶۹ تا ۷۰ و کاهش میزان سرمایه‌گذاری در سال ۱۳۷۱ بوده‌ایم. مشابه این نوسانات در سایر بخشها هم وجود داشته است. علاوه بر این نوسانات، میزان تشکیل سرمایه در بخش کشاورزی در مقایسه با سایر بخشها و به ویژه بخشهای صنعت و معدن و خدمات، رضایت‌بخش نیست. این مسئله با توجه به ارقام مندرج در جدول شماره ۵ بیشتر نمایان می‌شود. همانطور که ملاحظه می‌شود سهم بخش کشاورزی از کل تشکیل سرمایه ثابت ناخالص، از سهم بخش صنعت و معدن کمتر و بخصوص از سهم بخش خدمات بسیار کمتر است. چنانچه سهم بخش کشاورزی از تشکیل سرمایه ثابت ناخالص با سهم این بخش از تولید ناخالص داخلی مقایسه شود، ملاحظه می‌شود که میزان سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی با وضعیت تولید در این بخش متناسب نیست. از جمله دلایل پایین بودن سطح سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی، سطح پایین درآمد سرانه ناخالص شاغلان بخش کشاورزی است. درآمد سرانه شاغلان بخش کشاورزی نزدیک به ۵۰ درصد متوسط درآمد ناخالص شاغلان کشور است^۱. سطح پایین درآمد سرانه ناخالص در بخش کشاورزی، از موانع اصلی تشکیل پس‌انداز و انجام سرمایه‌گذاری خصوصی در این بخش به شمار می‌رود. در چنین وضعیتی لازم است که جریان سرمایه از خارج از بخش به آن تزریق شود.

۱- پوست قانون برنامه اول توسعه اقتصادی اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران (۷۲ - ۱۳۶۸)، تهران سازمان برنامه و بودجه، ۱۳۶۹.

برای این منظور تشویق و تسهیل سرمایه‌گذاری خصوصی و افزایش سرمایه‌گذاری دولت و اعتبارات اعطایی سیستم بانکی به بخش ضروری به نظر می‌رسد.

۳ - نقش اعتبارات در تشکیل سرمایه بخش کشاورزی:

منابع لازم برای سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی، سوای بودجه عمومی دولت، یا از محل پس‌انداز کشاورزان، صاحبان زمین و بطور کلی فعالین بخش کشاورزی تامین می‌شود و یا از محل اعتبارات رسمی یا غیررسمی. در این قسمت ضمن اشاره به وضعیت منابع رسمی و غیررسمی اعتبارات کشاورزی، به بررسی نقش اعتبارات در تشکیل سرمایه بخش کشاورزی پرداخته می‌شود.

۱ - ۳. معرفی اجمالی منابع تامین اعتبار کشاورزی در ایران

معمولاً منابع تامین اعتبار بخش کشاورزی، به دو دسته رسمی و غیررسمی تقسیم می‌شوند. منابع غیررسمی اعتبار کشاورزی عبارتند از: دوستان و آشنایان، دکانداران و پيله‌وران، سلف‌خران، میدان‌داران و رباخواران و تجار شهری.

متابع مذکور، اعتبار مورد نیاز زارعین را به صورت وجه نقد، و یا به صورت کالا، اعم از کالاهای مصرفی مورد نیاز خانوار زارع و یا به صورت نهاده‌های تولیدی در اختیار زارعین قرار می‌دهند.

از بین منابع فوق دکانداران (اعم از روستایی و شهری) بیشتر وجوه و یا کالاهای مصرفی زارعین را در طول سال تامین می‌کنند و سلف‌خران، بارفروشان و میدان‌داران بیشتر نهاده‌های تولیدی برای زارعین فراهم می‌کنند و در مقابل محصول تولیدی زارعین را دریافت می‌کنند.

منابع رسمی اعتبار کشاورزی در ایران عبارتند از: بانک کشاورزی، بانکهای تجاری، تعاونیهای روستایی و برخی سازمانهای دولتی نظیر دخانیات، سازمان چای و غیره. در بین منابع مذکور، بانک کشاورزی عمده‌ترین منبع تامین اعتبار بخش کشاورزی به شمار می‌رود.

بانک کشاورزی فعلی از ادغام بانک تعاون کشاورزی ایران و بانک توسعه کشاورزی ایران به وجود آمده است. بانک تعاون کشاورزان ایران با هدف حمایت مالی از کشاورزان خرده‌پا و بانک توسعه کشاورزی ایران با هدف تامین سرمایه‌گذاریهای بزرگ کشاورزی و تشویق سرمایه‌گذاران بخش خصوصی در امر کشاورزی و دامپروری و ترویج کشاورزی تجاری به وجود آمدند. اهداف مذکور اینک در کنار هم توسط بانک کشاورزی ایران دنبال می‌شود. ادغام دو بانک مذکور و ایجاد بانک کشاورزی شبکه گسترده شعب بانک تعاون کشاورزی را با تخصصها و سیستم نظارتی بانک توسعه تلفیق کرده و فرصت جدیدی برای ارائه خدمت بهتر و گسترده‌تر به بخش کشاورزی کشور فراهم آورده است.

۲ - ۳. بررسی میزان و ترکیب اعتبارات رسمی اعطایی به بخش کشاورزی

بخش کشاورزی هم از بانک کشاورزی و هم از بانکهای تجاری اعتبار دریافت می‌کند. در مورد میزان اعتبار پرداختی بانکهای تجاری به بخش کشاورزی در سالهای مختلف اطلاع دقیقی در دست نیست. تنها اطلاع موجود تغییر دو مانده مطالبات بانکها از بخش غیردولتی در بخش کشاورزی است. این اطلاعات را نمی‌توان به عنوان پرداختی سالانه به بخش کشاورزی قلمداد کرده، با وجود این محدودیت به ناچار، منحصراً پرداختیهای سالانه بانک کشاورزی به عنوان اعتبارات پرداختی به بخش کشاورزی در نظر گرفته شده است.

جدول شماره ۶، میزان و ترکیب پرداختیهای بانک کشاورزی طی سالهای ۷۲ - ۱۳۵۳ آمده است. همانطور که ملاحظه می‌شود میزان کل پرداختیهای بانک کشاورزی از رقم ۳۸ میلیارد ریال در سال ۱۳۵۳ به رقم ۱/۷۵۲ میلیارد ریال در سال ۱۳۷۲ افزایش پیدا کرده است. به عبارت دیگر میزان اعتبارات پرداختی سالانه بطور متوسط در حدود ۲۲ درصد افزایش پیدا کرده است. از نظر ترکیب، طی سالهای ۵۸ - ۱۳۵۳، پرداخت اعتبار برای مصارف سرمایه‌ای بانک بیش از پرداخت اعتبار برای مصارف جاری بوده است و از سال ۱۳۶۰ به اینطرف پرداخت اعتبار برای مصارف سرمایه‌ای، ضمن حفظ روند رشد خود، حجم کمتری نسبت به پرداخت برای مصارف جاری داشته است. از جمله دلایل این مسئله آن است که از سال ۱۳۶۴ به بعد، اعتبارات تبصره‌ای قانون بودجه سنواتی کشور نیز به حجم اعتبارات جاری بانک افزوده شده است. از طرفی طی سالهای اجرای برنامه اول بخصوص از سال ۱۳۶۹ به این سو، به دنبال اجرای سیاستهای تعدیل، اصلاح نرخ ارز و افزایش نسبی قیمتها، برای کمک به تداوم تولیدات کشاورزی و دامی، تامین هزینه‌های جاری زارعین و دامداران، مورد توجه ویژه بانک قرار گرفت. در نتیجه طی سالهای اخیر پرداخت اعتبار بابت مصارف جاری به میزان قابل توجهی افزایش یافته است.

۳ - ۳. بررسی رابطه اعتبارات پرداختی و تشکیل سرمایه در بخش کشاورزی

برای مطالعه رابطه اعتبارات و تشکیل سرمایه بخش کشاورزی از دو روش همبستگی و رگرسیون استفاده شده است.

در روش همبستگی، ضریب همبستگی تسهیلات پرداختی بانک کشاورزی به تکنیک کل، سرمایه‌ای و جاری و تشکیل سرمایه بخش کشاورزی (هر دو به قیمت‌های ثابت ۱۳۶۱) محاسبه شده است.* همانطور که در جدول ضمیمه دیده می‌شود، ضریب همبستگی بین تشکیل سرمایه بخش

* برای محاسبه تسهیلات پرداختی به قیمت‌های ثابت از شاخص ضمنی تشکیل سرمایه ثابت ناخالص داخلی (۱۰۰ = ۱۳۶۱) استفاده شده است.

کشاورزی (AGI) و تسهیلات پرداختی بانک کشاورزی برای مصارف سرمایه‌ای (RCAC) برابر ۶۷٪ می‌باشد. در حالی که ضریب همبستگی بین تشکیل سرمایه بخش کشاورزی و کل تسهیلات (شامل تسهیلات پرداخت برابر مصارف جاری و سرمایه‌ای) بانک کشاورزی (RTOC) در حدود ۰/۶- می‌باشد. مقایسه این دو ضریب نشان می‌دهد که تغییرات تشکیل سرمایه بخش کشاورزی و تسهیلات پرداختی بابت مصارف سرمایه‌ای هم جهت است یا به عبارت دیگر این دو متغیر با هم حرکت می‌کنند. در حالی که تغییرات کل پرداختهای بانک (اعم از جاری و سرمایه‌ای) و تشکیل سرمایه بخش کشاورزی اساساً در یک جهت نیست. علاوه بر این با توجه به مقادیر ضرایب همبستگی این نتیجه حاصل می‌شود که دو متغیر پرداختهای سرمایه‌ای بانک کشاورزی و تشکیل سرمایه در بخش کشاورزی به میزان قابل توجهی با یکدیگر همبسته هستند. تفاوت کل پرداختهای بانک با پرداختهای سرمایه‌ای، در پرداخت تسهیلات برای مصارف جاری است. منظور از تسهیلات پرداختی برای مصارف جاری، تسهیلاتی است که به صورت سرمایه در گردش برای تامین هزینه‌های مواد اولیه و نهاده‌های کشاورزی در اختیار زارعین قرار می‌گیرد که طبعاً این گونه پرداختها نقش عمده‌ای در تشکیل سرمایه بخش کشاورزی ایفاء نمی‌کند. توجه به ضریب همبستگی بین پرداختهای جاری (RCUC) و تشکیل سرمایه بخش کشاورزی این نکته را بخوبی نشان می‌دهد.

نمودارهای ۱ و ۲ و ۳ تصویر دیگری از رابطه همبستگی قابل توجه بین پرداختهای سرمایه‌ای بانک کشاورزی و تشکیل سرمایه کشاورزی به دست می‌دهد. مقایسه سه نمودار نشان می‌دهد که همبستگی مذکور مابین تسهیلات جاری و کل تسهیلات پرداختی بانک و تشکیل سرمایه بخش کشاورزی وجود ندارد. در حالی که وجود همبستگی مابین تسهیلات سرمایه‌ای و تشکیل سرمایه بخش کشاورزی مشهود است.

برای پی بردن به نوع و میزان رابطه تسهیلات بانک کشاورزی (اعم از سرمایه‌ای و جاری) با تشکیل سرمایه بخش کشاورزی، از تحلیل رگرسیون استفاده شده است. بدین منظور یک بار رگرسیون ساده بین تشکیل سرمایه بخش کشاورزی (AGI) و تسهیلات پرداختی برای مصارف سرمایه‌ای (RCAC) انجام گردید که نتایج زیر را به دست داد.

$$AGI = ۳۸/۴۷ + ۰/۹۸ RCAC$$

$$(۱/۸۶) (۴/۰۸)$$

$$R^2 = ۰/۸۱$$

اعداد داخل پرانتز آمارهای t مربوط به ضرایب هستند. در اینجا نیز ضریب تعیین (R^2) معادله برآورد شده حاکی از شدت رابطه بین دو متغیر مورد بررسی است. به علاوه ضریب برآورده شده برای متغیر RCAC، بیانگر رابطه نزدیک بین پرداختهای سرمایه‌ای بانک و تشکیل سرمایه بخش

کشاورزی است.

برای مقایسه رابطه بین پرداختهای جاری و سرمایه‌های بانک و تشکیل سرمایه بخش کشاورزی معادله رگرسیون زیر نیز برآورد گردید.

$$AGI = ۲۰/۵۷ + ۰/۱۸۰ RCAC + ۰/۲۷ RCUC \quad \text{و} \quad R2 = ۰/۸۲$$

$$(۰/۵۹) \quad (۲/۶۰) \quad (۰/۱۸۵)$$

در معادله فوق نیز AGI تشکیل سرمایه ثابت در بخش کشاورزی، RCAC تسهیلات پرداختی بابت مصارف سرمایه‌های و RCUC تسهیلات پرداختی بابت مصارف جاری و اعداد درون پرانتز آماره‌های t مربوط به ضرایب هستند. هر سه متغیر به قیمت‌های ثابت سال ۱۳۶۱ در نظر گرفته شده‌اند.

ضرایب به دست آمده برای دو متغیر پرداختهای جاری و سرمایه‌های نشان دهنده رابطه معنی‌دار بین تسهیلات سرمایه‌های و تشکیل سرمایه بخش کشاورزی است. در حالی که وجود رابطه معنی‌دار بین پرداختهای جاری بانک و تشکیل سرمایه بخش کشاورزی تایید نمی‌شود. نتایج رگرسیونهای انجام شده در ضمیمه مقاله آمده است.

نتایج بدست آمده چه در تحلیل همبستگی و چه در تحلیل رگرسیون مطابق با انتظار است و نشان می‌دهد که تسهیلات پرداختی برای مصارف سرمایه‌های رابطه مستقیم با تشکیل سرمایه در بخش کشاورزی کشور دارد.

۴ - خلاصه و نتیجه‌گیری:

در این مقاله ضمن مروری بر عملکرد بخش کشاورزی و اشاراتی به منابع تامین اعتبار در بخش کشاورزی، رابطه تسهیلات جاری و سرمایه‌های پرداختی از سوی بانک کشاورزی، به عنوان اصلی‌ترین منبع رسمی اعتبار کشاورزی در ایران، با تشکیل سرمایه در بخش کشاورزی مورد بررسی قرار گرفت. نتایج این بررسی نشان می‌دهد که بین تسهیلات پرداختی برای مصارف سرمایه‌های و تشکیل سرمایه در بخش کشاورزی رابطه معنی‌داری وجود دارد. در حالی که چنین رابطه‌ای در مورد تسهیلات پرداختی برای مصارف جاری مورد تایید قرار نگرفت.

از آنجا که امر تشکیل سرمایه در بخش کشاورزی فوق‌العاده حائز اهمیت است و پیشرفت تکنولوژی و بکارگیری شیوه‌های جدید و پیشرفته تولید و نهایتاً رشد پایدار کشاورزی کشور در گرو سرمایه‌گذاریهایی جدید می‌باشد، برای کمک به جریان تشکیل سرمایه در بخش کشاورزی، پرداخت تسهیلات سرمایه‌های بلندمدت در بانک کشاورزی باید در اولویت خاص قرار گیرد. همانطور که قبل از این آمد، تامین مالی سرمایه‌گذاریهایی کشاورزی از جمله اهداف بانک توسعه

کشاورزی بوده است که هم اینک از سوی بانک کشاورزی ایران نیز دنبال می‌شود. با این حال برای تحقق این هدف بانک کشاورزی با محدودیت‌هایی از نظر منابع روبرو است. برای رفع این محدودیت‌ها لازم است منابع بیشتر و بلندمدت‌تری از محل اعتبارات سیستم بانکی برای اختصاص به سرمایه‌گذاریهای ثابت بخش کشاورزی در اختیار بانک قرار گیرد. توان تخصصی و سیستم نظارتی بانک کشاورزی، سبب می‌شود که منابع تخصیص یافته از این کانال به سرمایه‌گذاریهای مفید و کارآمد در بخش کشاورزی تبدیل گردد که مالا به رشد تولیدات بخش کشاورزی خواهد انجامید.

۱۳۷۱	۱۳۷۲	۱۳۷۳	۱۳۷۴	۱۳۷۵	۱۳۷۶
۱۳۷۷	۱۳۷۸	۱۳۷۹	۱۳۸۰	۱۳۸۱	۱۳۸۲
۱۳۸۳	۱۳۸۴	۱۳۸۵	۱۳۸۶	۱۳۸۷	۱۳۸۸
۱۳۸۹	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴
۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹	۱۴۰۰
۱۴۰۱	۱۴۰۲	۱۴۰۳	۱۴۰۴	۱۴۰۵	۱۴۰۶
۱۴۰۷	۱۴۰۸	۱۴۰۹	۱۴۱۰	۱۴۱۱	۱۴۱۲
۱۴۱۳	۱۴۱۴	۱۴۱۵	۱۴۱۶	۱۴۱۷	۱۴۱۸
۱۴۱۹	۱۴۲۰	۱۴۲۱	۱۴۲۲	۱۴۲۳	۱۴۲۴
۱۴۲۵	۱۴۲۶	۱۴۲۷	۱۴۲۸	۱۴۲۹	۱۴۳۰
۱۴۳۱	۱۴۳۲	۱۴۳۳	۱۴۳۴	۱۴۳۵	۱۴۳۶
۱۴۳۷	۱۴۳۸	۱۴۳۹	۱۴۴۰	۱۴۴۱	۱۴۴۲
۱۴۴۳	۱۴۴۴	۱۴۴۵	۱۴۴۶	۱۴۴۷	۱۴۴۸
۱۴۴۹	۱۴۵۰	۱۴۵۱	۱۴۵۲	۱۴۵۳	۱۴۵۴
۱۴۵۵	۱۴۵۶	۱۴۵۷	۱۴۵۸	۱۴۵۹	۱۴۶۰
۱۴۶۱	۱۴۶۲	۱۴۶۳	۱۴۶۴	۱۴۶۵	۱۴۶۶
۱۴۶۷	۱۴۶۸	۱۴۶۹	۱۴۷۰	۱۴۷۱	۱۴۷۲
۱۴۷۳	۱۴۷۴	۱۴۷۵	۱۴۷۶	۱۴۷۷	۱۴۷۸
۱۴۷۹	۱۴۸۰	۱۴۸۱	۱۴۸۲	۱۴۸۳	۱۴۸۴
۱۴۸۵	۱۴۸۶	۱۴۸۷	۱۴۸۸	۱۴۸۹	۱۴۹۰
۱۴۹۱	۱۴۹۲	۱۴۹۳	۱۴۹۴	۱۴۹۵	۱۴۹۶
۱۴۹۷	۱۴۹۸	۱۴۹۹	۱۵۰۰	۱۵۰۱	۱۵۰۲
۱۵۰۳	۱۵۰۴	۱۵۰۵	۱۵۰۶	۱۵۰۷	۱۵۰۸
۱۵۰۹	۱۵۱۰	۱۵۱۱	۱۵۱۲	۱۵۱۳	۱۵۱۴
۱۵۱۵	۱۵۱۶	۱۵۱۷	۱۵۱۸	۱۵۱۹	۱۵۲۰
۱۵۲۱	۱۵۲۲	۱۵۲۳	۱۵۲۴	۱۵۲۵	۱۵۲۶
۱۵۲۷	۱۵۲۸	۱۵۲۹	۱۵۳۰	۱۵۳۱	۱۵۳۲
۱۵۳۳	۱۵۳۴	۱۵۳۵	۱۵۳۶	۱۵۳۷	۱۵۳۸
۱۵۳۹	۱۵۴۰	۱۵۴۱	۱۵۴۲	۱۵۴۳	۱۵۴۴
۱۵۴۵	۱۵۴۶	۱۵۴۷	۱۵۴۸	۱۵۴۹	۱۵۵۰
۱۵۵۱	۱۵۵۲	۱۵۵۳	۱۵۵۴	۱۵۵۵	۱۵۵۶
۱۵۵۷	۱۵۵۸	۱۵۵۹	۱۵۶۰	۱۵۶۱	۱۵۶۲
۱۵۶۳	۱۵۶۴	۱۵۶۵	۱۵۶۶	۱۵۶۷	۱۵۶۸
۱۵۶۹	۱۵۷۰	۱۵۷۱	۱۵۷۲	۱۵۷۳	۱۵۷۴
۱۵۷۵	۱۵۷۶	۱۵۷۷	۱۵۷۸	۱۵۷۹	۱۵۸۰
۱۵۸۱	۱۵۸۲	۱۵۸۳	۱۵۸۴	۱۵۸۵	۱۵۸۶
۱۵۸۷	۱۵۸۸	۱۵۸۹	۱۵۹۰	۱۵۹۱	۱۵۹۲
۱۵۹۳	۱۵۹۴	۱۵۹۵	۱۵۹۶	۱۵۹۷	۱۵۹۸
۱۵۹۹	۱۶۰۰	۱۶۰۱	۱۶۰۲	۱۶۰۳	۱۶۰۴
۱۶۰۵	۱۶۰۶	۱۶۰۷	۱۶۰۸	۱۶۰۹	۱۶۱۰
۱۶۱۱	۱۶۱۲	۱۶۱۳	۱۶۱۴	۱۶۱۵	۱۶۱۶
۱۶۱۷	۱۶۱۸	۱۶۱۹	۱۶۲۰	۱۶۲۱	۱۶۲۲
۱۶۲۳	۱۶۲۴	۱۶۲۵	۱۶۲۶	۱۶۲۷	۱۶۲۸
۱۶۲۹	۱۶۳۰	۱۶۳۱	۱۶۳۲	۱۶۳۳	۱۶۳۴
۱۶۳۵	۱۶۳۶	۱۶۳۷	۱۶۳۸	۱۶۳۹	۱۶۴۰
۱۶۴۱	۱۶۴۲	۱۶۴۳	۱۶۴۴	۱۶۴۵	۱۶۴۶
۱۶۴۷	۱۶۴۸	۱۶۴۹	۱۶۵۰	۱۶۵۱	۱۶۵۲
۱۶۵۳	۱۶۵۴	۱۶۵۵	۱۶۵۶	۱۶۵۷	۱۶۵۸
۱۶۵۹	۱۶۶۰	۱۶۶۱	۱۶۶۲	۱۶۶۳	۱۶۶۴
۱۶۶۵	۱۶۶۶	۱۶۶۷	۱۶۶۸	۱۶۶۹	۱۶۷۰
۱۶۷۱	۱۶۷۲	۱۶۷۳	۱۶۷۴	۱۶۷۵	۱۶۷۶
۱۶۷۷	۱۶۷۸	۱۶۷۹	۱۶۸۰	۱۶۸۱	۱۶۸۲
۱۶۸۳	۱۶۸۴	۱۶۸۵	۱۶۸۶	۱۶۸۷	۱۶۸۸
۱۶۸۹	۱۶۹۰	۱۶۹۱	۱۶۹۲	۱۶۹۳	۱۶۹۴
۱۶۹۵	۱۶۹۶	۱۶۹۷	۱۶۹۸	۱۶۹۹	۱۷۰۰
۱۷۰۱	۱۷۰۲	۱۷۰۳	۱۷۰۴	۱۷۰۵	۱۷۰۶
۱۷۰۷	۱۷۰۸	۱۷۰۹	۱۷۱۰	۱۷۱۱	۱۷۱۲
۱۷۱۳	۱۷۱۴	۱۷۱۵	۱۷۱۶	۱۷۱۷	۱۷۱۸
۱۷۱۹	۱۷۲۰	۱۷۲۱	۱۷۲۲	۱۷۲۳	۱۷۲۴
۱۷۲۵	۱۷۲۶	۱۷۲۷	۱۷۲۸	۱۷۲۹	۱۷۳۰
۱۷۳۱	۱۷۳۲	۱۷۳۳	۱۷۳۴	۱۷۳۵	۱۷۳۶
۱۷۳۷	۱۷۳۸	۱۷۳۹	۱۷۴۰	۱۷۴۱	۱۷۴۲
۱۷۴۳	۱۷۴۴	۱۷۴۵	۱۷۴۶	۱۷۴۷	۱۷۴۸
۱۷۴۹	۱۷۵۰	۱۷۵۱	۱۷۵۲	۱۷۵۳	۱۷۵۴
۱۷۵۵	۱۷۵۶	۱۷۵۷	۱۷۵۸	۱۷۵۹	۱۷۶۰
۱۷۶۱	۱۷۶۲	۱۷۶۳	۱۷۶۴	۱۷۶۵	۱۷۶۶
۱۷۶۷	۱۷۶۸	۱۷۶۹	۱۷۷۰	۱۷۷۱	۱۷۷۲
۱۷۷۳	۱۷۷۴	۱۷۷۵	۱۷۷۶	۱۷۷۷	۱۷۷۸
۱۷۷۹	۱۷۸۰	۱۷۸۱	۱۷۸۲	۱۷۸۳	۱۷۸۴
۱۷۸۵	۱۷۸۶	۱۷۸۷	۱۷۸۸	۱۷۸۹	۱۷۹۰
۱۷۹۱	۱۷۹۲	۱۷۹۳	۱۷۹۴	۱۷۹۵	۱۷۹۶
۱۷۹۷	۱۷۹۸	۱۷۹۹	۱۸۰۰	۱۸۰۱	۱۸۰۲
۱۸۰۳	۱۸۰۴	۱۸۰۵	۱۸۰۶	۱۸۰۷	۱۸۰۸
۱۸۰۹	۱۸۱۰	۱۸۱۱	۱۸۱۲	۱۸۱۳	۱۸۱۴
۱۸۱۵	۱۸۱۶	۱۸۱۷	۱۸۱۸	۱۸۱۹	۱۸۲۰
۱۸۲۱	۱۸۲۲	۱۸۲۳	۱۸۲۴	۱۸۲۵	۱۸۲۶
۱۸۲۷	۱۸۲۸	۱۸۲۹	۱۸۳۰	۱۸۳۱	۱۸۳۲
۱۸۳۳	۱۸۳۴	۱۸۳۵	۱۸۳۶	۱۸۳۷	۱۸۳۸
۱۸۳۹	۱۸۴۰	۱۸۴۱	۱۸۴۲	۱۸۴۳	۱۸۴۴
۱۸۴۵	۱۸۴۶	۱۸۴۷	۱۸۴۸	۱۸۴۹	۱۸۵۰
۱۸۵۱	۱۸۵۲	۱۸۵۳	۱۸۵۴	۱۸۵۵	۱۸۵۶
۱۸۵۷	۱۸۵۸	۱۸۵۹	۱۸۶۰	۱۸۶۱	۱۸۶۲
۱۸۶۳	۱۸۶۴	۱۸۶۵	۱۸۶۶	۱۸۶۷	۱۸۶۸
۱۸۶۹	۱۸۷۰	۱۸۷۱	۱۸۷۲	۱۸۷۳	۱۸۷۴
۱۸۷۵	۱۸۷۶	۱۸۷۷	۱۸۷۸	۱۸۷۹	۱۸۸۰
۱۸۸۱	۱۸۸۲	۱۸۸۳	۱۸۸۴	۱۸۸۵	۱۸۸۶
۱۸۸۷	۱۸۸۸	۱۸۸۹	۱۸۹۰	۱۸۹۱	۱۸۹۲
۱۸۹۳	۱۸۹۴	۱۸۹۵	۱۸۹۶	۱۸۹۷	۱۸۹۸
۱۸۹۹	۱۹۰۰	۱۹۰۱	۱۹۰۲	۱۹۰۳	۱۹۰۴
۱۹۰۵	۱۹۰۶	۱۹۰۷	۱۹۰۸	۱۹۰۹	۱۹۱۰
۱۹۱۱	۱۹۱۲	۱۹۱۳	۱۹۱۴	۱۹۱۵	۱۹۱۶
۱۹۱۷	۱۹۱۸	۱۹۱۹	۱۹۲۰	۱۹۲۱	۱۹۲۲
۱۹۲۳	۱۹۲۴	۱۹۲۵	۱۹۲۶	۱۹۲۷	۱۹۲۸
۱۹۲۹	۱۹۳۰	۱۹۳۱	۱۹۳۲	۱۹۳۳	۱۹۳۴
۱۹۳۵	۱۹۳۶	۱۹۳۷	۱۹۳۸	۱۹۳۹	۱۹۴۰
۱۹۴۱	۱۹۴۲	۱۹۴۳	۱۹۴۴	۱۹۴۵	۱۹۴۶
۱۹۴۷	۱۹۴۸	۱۹۴۹	۱۹۵۰	۱۹۵۱	۱۹۵۲
۱۹۵۳	۱۹۵۴	۱۹۵۵	۱۹۵۶	۱۹۵۷	۱۹۵۸
۱۹۵۹	۱۹۶۰	۱۹۶۱	۱۹۶۲	۱۹۶۳	۱۹۶۴
۱۹۶۵	۱۹۶۶	۱۹۶۷	۱۹۶۸	۱۹۶۹	۱۹۷۰
۱۹۷۱	۱۹۷۲	۱۹۷۳	۱۹۷۴	۱۹۷۵	۱۹۷۶
۱۹۷۷	۱۹۷۸	۱۹۷۹	۱۹۸۰	۱۹۸۱	۱۹۸۲
۱۹۸۳	۱۹۸۴	۱۹۸۵	۱۹۸۶	۱۹۸۷	۱۹۸۸
۱۹۸۹	۱۹۹۰	۱۹۹۱	۱۹۹۲	۱۹۹۳	۱۹۹۴
۱۹۹۵	۱۹۹۶	۱۹۹۷	۱۹۹۸	۱۹۹۹	۲۰۰۰

تولید ناخالص داخلی به قیمت عوامل به تفکیک بخشهای عمده اقتصادی

به قیمت های ثابت سال ۱۳۶۱

جدول شماره (۱)

(میلیارد ریال)

تولید ناخالص داخلی به قیمت عوامل	خدمات	صنعت و معدن	نفت و گاز	کشاورزی	شرح
					سال
۹,۳۴۲/۷	۳,۳۷۰/۵	۱,۴۳۰/۷	۴,۸۲۶/۰	۱,۳۹۳/۵	۱۳۵۳
۹,۲۲۷/۸	۴,۱۰۲/۰	۱,۷۰۳/۱	۴,۲۴۹/۸	۱,۳۷۲/۹	۱۳۵۴
۱۱,۲۵۴/۳	۴,۶۴۰/۷	۲,۳۴۷/۳	۴,۷۸۱/۱	۱,۷۰۶/۲	۱۳۵۵
۱۱,۱۸۳/۸	۴,۸۱۷/۳	۲,۳۳۰/۰	۴,۴۰۸/۳	۱,۶۴۰/۴	۱۳۵۶
۱۰,۰۷۰/۸	۴,۸۴۱/۱	۲,۱۰۴/۳	۳,۱۴۴/۰	۱,۷۷۲/۲	۱۳۵۷
۱۰,۹۴۳/۱	۴,۹۶۴/۴	۱,۷۷۳/۷	۲,۵۳۵/۳	۱,۸۵۱/۲	۱۳۵۸
۹,۳۲۳/۱	۴,۸۵۵/۰	۱,۸۷۴/۴	۸۶۶/۱	۱,۹۱۴/۹	۱۳۵۹
۹,۱۷۵/۲	۴,۵۰۷/۲	۱,۸۷۵/۱	۸۸۲/۶	۱,۹۵۲/۷	۱۳۶۰
۱۰,۳۳۵/۴	۴,۵۴۳/۴	۱,۸۸۴/۰	۱,۹۶۷/۷	۲,۰۹۱/۴	۱۳۶۱
۱۱,۳۳۶/۷	۵,۱۳۵/۶	۲,۲۵۴/۶	۲,۰۰۶/۳	۲,۱۹۳/۰	۱۳۶۲
۱۱,۵۸۷/۱	۵,۲۶۰/۵	۲,۳۶۴/۳	۱,۶۲۵/۶	۲,۳۵۳/۷	۱۳۶۳
۱۱,۶۰۷/۴	۵,۲۷۳/۲	۲,۲۳۲/۲	۱,۶۴۴/۴	۲,۵۲۷/۶	۱۳۶۴
۹,۸۶۱/۷	۴,۶۵۴/۷	۲,۰۳۲/۷	۱,۴۰۳/۰	۲,۶۵۰/۵	۱۳۶۵
۱۰,۰۱۹/۸	۴,۳۴۰/۵	۲,۰۸۴/۱	۱,۵۹۸/۷	۲,۷۱۵/۸	۱۳۶۶
۹,۲۳۴/۳	۴,۰۳۰/۲	۱,۹۷۸/۱	۱,۷۵۴/۰	۲,۶۴۸/۰	۱۳۶۷
۹,۵۱۴/۶	۴,۱۰۰/۹	۲,۱۰۹/۱	۱,۸۸۹/۵	۲,۷۴۶/۰	۱۳۶۸
۱۰,۶۶۴/۹	۴,۴۹۹/۶	۲,۳۹۱/۸	۲,۲۶۴/۷	۲,۹۶۷/۵	۱۳۶۹
۱۱,۸۲۴/۸	۴,۹۴۵/۹	۲,۸۰۲/۰	۲,۵۱۶/۷	۳,۱۲۰/۲	۱۳۷۰
۱۲,۴۷۷/۸	۵,۳۴۳/۵	۲,۹۳۲/۲	۲,۵۵۳/۵	۳,۳۵۱/۶	۱۳۷۱
۱۳,۱۰۱/۰	۵,۷۴۳/۷	۳,۰۰۰/۰	۲,۶۴۵/۳	۳,۵۳۵/۷	۱۳۷۲

منبع : بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، حسابهای مالی ایران، ۱۳۵۳-۶۶، ۱۳۶۷-۶۹، ۱۳۷۰، ۱۳۷۱-۷۲